

16 februar 2004

Narod ili teritorija? Predlog za napredak u Mitrovici

I tada kralj reče: Donesite mi mač. A kada donesoše mač pred kralja, on reče – posecite ovo čedo na dvoje i jednu polovinu dajte jednoj majci a drugu dajte drugoj.

Stari zavet, prva knjiga o kraljevima, poglavlje 3

Uvod

Na konferenciji u Wilton Parku 1. februara, ESI je prikazala svoju analizu mitrovačke privredne i društvene loše situacije liderima kosovskih Srba i Albanaca, zajedno sa predlogom o daljem smeru u 2004. godini.¹ Da bi se izbalansirali strahovi i brige obeju strana, ESI Wilton Park predlog se sastoji od paketa mera koje treba paralelno primeniti tokom 2004. godine. Paket ima četiri elemenata:

1. *Neposredna posleratna normalizacija*: suštinski napredak u 2004. godini u slobodi kretanja i vraćanju stambene imovine;
2. *Razrešenje opštinske vladavine*: predaja UN vlasti u Severnoj Mitrovici novoj multietničkoj opštini Zvečan-Severna Mitrovica;
3. *Jačanje UNMIK-ovih / kosovskih institucija*: okončanje transformacije uloge republike Srbije od paralelne vlasti ka dugoričnom donatoru; ukidanje svih preostalih paralelnih zakonskih akta i pravosudnih institucija.
4. *Strategija zajedničkog privrednog razvoja za Mitrovicu i Zvečan*: predanost međunarodne zajednice da podrži višegodišnji razvoj i investicionu strategiju, zajednički osmišljenu i primenjenu od strane opština Mitrovice i Zvečan.

Skup u Wilton Parku je obelodanio veliku saglasnost između lokalnih predstavnika povodom teških društvenih i privrednih izazova sa kojima se Mitrovica suočava, kao i povodom potrebe za hitnom akcijom kojom bi se zaustavio negativan trend. Bilo je istinske volje za pronalaženjem rešenja koja će osigurati budućnost gradu, kao i potencijalnog paketa sporazuma o kom bi se sporazumili na lokalnom nivou, a u skladu sa smernicama koje su ovde navedene.

Ovaj dokumenat zagovara ideju o postojanju kompromisnog rešenja prihvatljivog za obe strane reke Ibra, kako bi se sprečila privredna i društvena katastrofa mitrovačkog regiona. Takvo rešenje se mora pronaći uskoro, dok je Mitrovica u stanju da privuče međunarodnu pažnju i neophodna sredstva za ozbiljnu razvojnu strategiju.

Prevazilaženje krize

Neki gradovi jugoistočne Evrope pate od posledica deindustrijalizacije. Neki regioni jugoistočne Evrope pate od nerešenih etničkih tenzija. Međutim nigde kombinacija ova dva elementa nije proizvela toliku društvenu i privrednu krizu kao što je to u podeljenim opštinama Mitrovici i Zvečanu na severu Kosova.²

Region Mitrovice je modernizovan i razvijao se na račun Trepče – ogromnog industrijskog kompleksa izgrađenog oko lokalnih rudnika olova i cinka i postrojenja za preradu. Direktno ili indirektno Trepča je obezbeđivala zaposlenja za čitav region. To je donelo

¹ Konferenciji u Wilton Parku su prisustvovali vodeći albanski i srpski kosovski lideri iz Mitrovice i Prištine, uključujući premijera Bajrama Rexhepija, predstavnici raznih vlada (uključujući vladu Srbije i Crne Gore) i najvažniji međunarodni donatori na Kosovu.

² Do 1990. godine Mitrovica i Zvečan su sačinjavali jednu opštinu. Oni su ostali tesno povezani na nivou infrastrukture, kao i preko Trepče, čija se direkcija (uključujući i glavnu laboratoriju) nalazi u Zvečanu, ali čiji se proizvodni kapaciteti nalaze širom obeju opština.

Mitrovici ponosan industrijski identitet, koji su delili i Srbi i Albanci podjedanko. Medjutim zbog lošeg rukovodjenja i prezaposlenosti tokom svoje istorije, a kao rezultat konflikta došlo je do njene podele, da bi tokom 2000. godine u potpunosti prestala sa proizvodnjom. Sa ogromnim dugovima i nerešenim sporovima vezanim za imovinu, budućnost Trepče je krajnje nesigurana. Krajnji rezultat je da je grad sa jednom firmom ostao bez te firme. To je najdramatičniji slučaj industrijskog kolapsa sa kojim sed ESI ikada susreo širom bivše Jugoslavije.

Sve do nedavno međunarodni vojnici i bodljikava žica delili su 1.5 kvadratnih kilometara gradske zone Severne Mitrovice od ostatka grada na južnoj strani reke Ibar. Skoro da nije bilo Srba na južnoj strani, a mali broj njih se usudjivao da predje most. U Severnoj Mitrovici, mali delovi naseljeni Albancima, ponekad od samo nekoliko zgrada, pretvarali su se u veoma zaštićene enklave okružene stalnim kontrolnim punktovima. Ti kontrolni punktovi su sada nestali, a atmosfera u gradu se znatno poboljšala tokom poslednje godine. Kosovska policija sada patrolira širom Mitrovice i Zvečana. Regionalni (UNMIK-ov) sud multietničkog sastava, kojim predsedava kosovski Albanac, funkcioniše u severnom delu gde su Srbi većina.

Medjutim, sloboda kretanja je još uvek ograničena, a nemogućnost povrata kuća i stanova nastavlja da održava tenziju. Takodje nema koncenzusa o budućoj opštinskoj vladavini u Mitrovici. U 2002. godini UNMIK je na vakum legitimnih lokalnih institucija na severu odgovorio tako što je stvorio privremenu međunarodnu administraciju. Kao rezultat Severna Mitrovica je jedni deo Kosova koji je ostao bez izabranih opštinskih institucija.

Nerešeni politički status Mitrovice pojačava njenu društenu i privrednu krizu. Mitrovica je privukla veliki deo međunarodne pažnje i sredstava, ali je veći njihov deo otišao na vojnike, policajce i administraciju, pre nego na njen razvoj. Suočeni sa skoro kompletnim kolapsom industrijske osnove, životni standardi u Mitrovici i Zvečanu se danas održavaju platama i transferima iz četiri izvora: Kosovskog konsolidovanog budžeta; budžeta republike Srbije; međunarodne zajednice; i transfera od kosovske albanske dijaspore.

Ovi spoljašnji izvori prihoda su životna podrška za postindustrijsku zajednicu. Naša istraživanja su otkrila da je, od 19,000 industrijskih radnih mesta u opštini Mitrovica u 1986. godini, ostalo samo 1,300.³ Mnoga od ovih radnih mesta su nesigurna, a plate neredovne. Na obe strane reke Ibar, novi privatni sektor je u domenu malih trgovina i kioska, od kojih mnogi predstavljaju porodični biznis i pružaju, u najboljem slučaju, samo skromne prihode domaćinstvima. Lokalne proizvodnje skoro da i nema, osim par proizvoda niske vrednosti. Bez novih investicija u privatni sektor mali su izgledi da se stvore nova radna mesta.⁴

Javni sektor dominira u privredi mitrovačkog regiona. Na južnoj strani ima 4,000 radnih mesta na Kosovskom budžetu, uključujući nastavnike, policajce i zdravstvene radnike, kao i 779 radnika Trepče, koji primaju "platu", koja se finansira direktno iz Kosovskog budžeta. Osim toga, ima još oko 8,000 korisnika neke vrste penzija ili socijalne pomoći. Zajedno sa još 450 internacionalnih dobro plaćenih radnih mesta i nepoznatim iznosom sredstava koje plaća dijaspora, javni budžet je najvažnii i najpouzdaniji izvor prihoda ove zajednice.

³ U to vreme opština Mitrovica je takodje obuhvatala sadašnje opštine Zvečan i Zubin Potok.

⁴ Radi detalja o privrednoj situaciji u Mitrovici danas, vidi sledeći ESI/LLA Izveštaj o političkoj ekonomiji Mitrovice i Zvečana (www.esiweb.org).

U Severnoj Mitrovici i susednom Zvečanu privatni sektor je još slabiji, a oslanjanje na javne budžete skoro potpuno. Bivše socijalističke firme i privatni sektor zapošljavaju zajedno manje od 1,900 radnika. Najvažniji izvor prihoda u Severnom delu je budžet republike Srbije – mi procenjujemo da se njime obezbeđuje više od 60 % ukupnog prihoda. Mnoga od 4,100 radnih mesta, koja su na budžetu republike Srbije, uključujući univerzitet i bolnicu, sadrže i *kosovski dodatak*, do 100% na osnovnu platu, što je u stvari nastojanje da se Srbi zadrže na Kosovu. Važno je napomenuti da je i severni deo postao veoma zavistan od Kosovskog budžeta, koji se danas potpuno finansira od kosovskih poreskih prihoda. Osim 1,800 radnih mesta javnog sektora kosovskih institucija,⁵ prištinske institucije isplaćuju penzije, socijalnu pomoć i Trepčine stipendiste za više od 7,000 korisnika. Ovo iznosi do 23% ukupnog gotovinskog prihoda u Severnoj Mitrovici i Zvečanu. U stvari, iznos potrošnje iz Kosovskog budžeta *po glavi stanovnika* na severnom delu je za oko 50% veći nego na južnom delu.

Paradoks savremene Mitrovici je u tome što se ogroman obim spoljnje pomoći koju ona prima tesno vezuje sa njenim nerešenim političkim statusom. Situacija je nenoramalna i neizvesna; nema načina da se predvidi koliko dugo će to trajati. Ova nesigurnost znači da stanovnici Mitrovici nisu u stanju da ovu spoljnu pomoć pretvore u neki realan razvoj. Osim nekoliko novih zgrada univerziteta na srpskom jeziku kojeg finansira Srbija, teško da ima bilo koje druge javne investicije. Privatni sektor takodje nije voljan da preuzme rizik bilo kakve investicije veće od malih trgovina ili kioska.

Ukoliko transferi javnog sektora nestanu ili se smanje, efekat na lokalno stanovništvo će biti užasan. Stanovništvo Mitrovici je danas manje nego u 1981. godini. Ukoliko se sadašnji trend nastavi mitrovačka spirala privrednog i društvenog propadanja će dovesti do masovne emigracije, što će opustošiti čitav grad.

Elementi paketa mera za razrešenje situacije

i) Neposredna posleratna noramalizacija

Preduslov za bilo kakvu ozbiljnu razvojnu strategiju – i za mobilisanje spoljanšnje pomoći, koja je za to potrebna – je okončanje anomalija stvorenih u posleratnom periodu. Posebno se ističu dve anomalije: nerešena imovinska prava i nedostatak slobode kretanja.

Nakon nedavnog konflikta, hiljade stanovnika Mitrovici je bilo primorano da napusti svoje domove, koje su zatim zauzela privremeno raseljena lica. Nekoliko godina kretanje između severa i juga preko reke je nemoguće, osim uz tešku KFOR-ovu zaštitu. Medjunarodne bezbednosne snage, stacionirane između zajednica radi sprečavanja nasilja, na kraju su samo pojačale realnost podeljene zajednice.

Medjutim, podeljenost Mitrovici nije nikada bila tako potpuna, kako je to izgledalo spoljnim posmatračima. Mnogi mitrovački Albanci i Srbi su imali duge životne veze kao prijatelji i kolege, poistovećujući se sa ranijim gradskim dostignućima u oblasti industrije, kulture i sporta. U Mitrovici je lakše naći Srbe i Albance koji govore jezik onih drugih, nego igde na Kosovu.

⁵ Razna zanimanja, uključujući nastavnike i opštinske službenike primaju plate uporedo od Kosovskog budžeta i budžeta republike Srbije. Broj plata u javnom sektoru je zato veći od broja radnih mesta.

Postoji skoro 3,000 Albanaca, Bošnjaka i drugih manjina, koji još uvek žive u severnom delu, uključujući i Mikronaselje, istinsko multietničko neselje locirano na visoravni, sa koje se vidi grad sa severa.

Iskustvo širom regiona ukazuje da se etničke napetosti podgrevaju na duži rok samo ukoliko ih namerno podstiču političari. One isčezavaju najbrže ukoliko postoji dnevni kontakt između zajednica – posebno između bivših komšija. Ključ za prevazilaženje tenzija je obnavljanje bezbednosti, prava vlasništva i puna sloboda kretanja. Sloboda kretanja umnožava dodirne tačke između zajednica i pokreće procese normalizacije, koji se nakon toga teško može zaustaviti.

Sada kada Služba kosovske policije patrolira čitavom teritorijom Mitrovice i Zvečana, glavna prepreka slobodi kretanja su nerešeni sporovi oko nekretnina. Da su ova dva problema povezana može videti na primerima vraćanja nekretnina u drugim delovima Kosova, kao i u Bosni i Hercegovini. U Bosni i Hercegovini je rešeno najmanje 210,000 zahteva za vraćanje kuća i stanova od početka procesa u 1998. godini. Sa vraćanjem većeg broja ljudi, uporedo je smanjeno međuetničko nasilje.

Problem imovine i povratka stanovništva u Mitrovici nije ni približno tako veliki; u zavisnosti od rešenosti lokalnih vlasti ovaj problem se može rešiti u dogledno vreme. Direkcija za stambena i imovinska pitanja (HPD) je registrovala 2,553 zahteva za stambenim vlasništvom u Mitrovici – od kojih se otprilike jedna polovina odnosi na svaku stranu reke, a što predstavlja jednu desetinu od ukupnog broja zahteva na Kosovu. Mnoge nekretnine su do sada prodate. Otprilike 860 zahteva se odnose na uništene nekretnine i oni čekaju pomoć za rekonstrukciju – uključujući i veliko naselje Roma na jugu. U ovim slučajevima izazov nije vraćanje vlasništva već rekonstrukcija za koju je potrebno obezbediti sredstva.

U preostalim slučajevima rešenja se moraju pronaći za one koji trenutno stanuju u imovini onih koji su podneli zahteve – alternativni smeštaj za one koji su pravi humanitarni slučajevi; a iseljenje onih koji to nisu. Naša istraživanja stanovništva ovoga regiona pokazuju da nema problema sa manjkom stambenog prostora u Mitrovici. Ukoliko mesne vlasti saradjuju sa HPD-om, biće u stanju da identifikuju dovoljno alternativnog smeštaja za prave humanitarne slučajeve. Jedan od važnih prvih koraka bi morao biti formiranje zajedničke Komisije za imovinu, pri kojoj bi vlasti obeju strana reke mogle raditi zajedno sa HPD-om i drugim međunarodnim institucijama radi identifikovanja i rešavanja preostalih prepreka.

Zahtevi za vraćanje vlasništva registrovani kod Direkcije za stambena i imovinska pitanja u regionu Mitrovice

Lokacija	Zahtevi registrovani kod HPD-a	Od kojih su ocenjeni kao uništena imovina
Mitrovica		
<i>Jug</i>	1,266	600
<i>Sever</i>	1,287	260
Zvečan	32	3
Total	2,585	863

Jedini način da se reši ovo ključno pitanje je da se krene rešavanjem individualnih zahteva za vlasništvom sistematski i u skladu sa zakonom. Zakoni i procedure za vraćanje vlasništva su jasni. Sada kada je humanitarna kriza okončana, privremeno raseljena lica se ne mogu nezakonito smeštati u tuđe kuće. Niti se može rešavanje ovoga osnovnog zakonskog problema (i ljudskih prava) u Mitrovici uslovljavati sa rešavanjem pitanja vlasništva u drugim delovima Kosova – siguran recept za neuspeh. Ukoliko mesne vlasti na obe strane grada budu pokrenule zajedničku kampanju, veliki broj preostalih zahteva za povrat imovine bi se mogao rešiti u toku 2004. godine.

ii) Opštinska vlast u Mitrovici i Zvečanu

Rešenje zahteva za povrat imovine i obnova slobode kretanja su osnova za svako rešenje za Mitrovicu, a ujedno i najsigurniji način da se utre put ka normalizaciji. Medjutim, to samo po sebi nije dovoljno za postizanje normalizacije.

Severni deo grada Mitrovice ima 16,500 stanovnika i prostire se na površini od samo 1.5 kvadratna kilometra. To je ujedno i poslednji deo Kosova koji je ostao pod direktnom vlašću Ujedinjenih Nacija. Problem je sledeći: kome će UN ustupiti kontrolu kada se završi medjunarodna administracija? Koje rešenje će biti prihvatljivo za sve uključene strane?

Jedan od razloga zbog čega je postojao takav otpor za vraćanje albanske imovine na severu je bio strah medju Srbima da bi mogli izgubiti kontrolu nad njihovim poslednjim urbanim mestom na Kosovu. Severna Mitrovica je danas važan administrativni centar za kosovske Srbe, sa velikom bolnicom i univerzitetom. Vršenje javnih službi je postalo glavna privredna funkcija Severne Mitrovice. Mnogi Srbi se plaše da bi gubitak kontrole nad Severnom Mitrovicom i nad njenim javnim institucijama pretilo da ugrozi njihovu budućnost na Kosovu.

Ovo nameće ozbiljnu dilemu srpskim političarima iz Mitrovice. Većina njih ne osporava princip da Albanci imaju pravo da se vrata svojim domovima. Sem toga, Srbi aktivno traže povraćaj njihovih imovina širom Kosova. Istovremeno perspektiva većeg vraćanja Albanaca u Severnu Mitrovicu stvara očiglednu nesigurnost u srpskoj javnosti.

ESI predlaže presecanje Gordijevog čvora tako što će uveriti srpsku zajednicu u Severnoj Mitrovici o budućnosti opštinske vladavine. Predlažemo da, kada ozbiljno započne proces vraćanja vlasništva u Mitrovici, UN administracija u Severnoj Mitrovici krene sa formiranjem multietničke administracije za novu opštinu Zvečan-Severna Mitrovica. Kada se proces povratka vlasništva uspešno privede kraju, odigrala bi se predaja vlasti od strane UN, zajedno sa izborima za novu opštinsku administraciju Zvečan-Severna Mitrovica.

Ovo je veoma različit predlog od ranijih zahteva srpskih nacionalista koji su tražili "podelu" Mitrovice. Uspešan proces povratka i multietnička (dvojezična) administracija u Severnoj Mitrovici/Zvečanu bi značili da je medjuopštinska granica izmedju ovih dveju novih opština samo to: medjuopštinska granica, a ne neka kvazi granica izmedju dva režima. Obzirom da je UN uspešno učvrstio svoje zakonodavstvo na severu, a takdoje učinio i značajan napredak u formiranju multietničkih institucija – od regionalnog suda do zatvora i Službe kosovske policije – postoji dobra osnova da neophodne institucije nastave sa svojim zadacima.

Do 1990. godine opštine Zvečan i Mitrovica su bile jedna opština. Danas niko ne predlaže da se Zvečan reintegriše sa Mitrovicom. Pomeriti opštinsku granice na reku, a pritom obezbediti da granica ima samo administrativni značaj, može samo ojačati medjusobno poverenje i olakšati funkcionisanje zadataka institucijama.

Združena opština Zvečan-Severna Mitrovica imala bi srpsku većinu. Međutim, važno je napomenuti da bi ova opština imala i znatno albansko stanovništvo, zajedno sa drugim manjinama. Za one kosovske Albance koji priznaju značaj stvaranja "*modus vivendi*" za Srbe na Kosovu, dopuštanje da se Severna Mitrovica pridruži Zvečanu, bilo bi signal srpskom stanovništvu da oni vide svoju budućnost kao stanovnici Kosova. To je kompromis koji pruža dobar politički smisao ako se uravnoteži sa propisnim procesom povratka i punom integracijom severa u UNMIK-ove / kosovske institucije.

iii) *UNMIK / Kosovo institucije širom Kosova*

Bitan element ESI predloga odnosi se na prisustvo UNMIK-ovih institucija i ulogu vlade Srbije na severnom Kosovu. Kao deo rešenja u paketu, paralelni sudovi, inspeksijske službe i administrativne strukture srpskih okruga⁶ bi bili u potpunosti ukinuti. UNMIK bi morao da potvrdi da se ovaj proces završio pre održavanja izbora za opštinu Zvečan-Severna Mitrovica.

Do pre dve godine u Severnoj Mitrovici je bilo mnogo administrativnih institucija onakvih kakvih se moglo naći u drugim okruzima Srbije, uključujući i kancelariju za administraciju okruga. Međutim, čak i tada većina "inspeksijskih službi" nije bila operativna. Postojao je opšti vakum vlasti, nezakonito i neadekvatno popunjavan nezvaničnim "zaštitnim" strukturama kao što su ozloglašeni čuvari mosta na severu.

Mnogi problemi koji se odnose na te "paralelne" institucije su rešeni u 2002. i 2003. godini, nakon sporazuma između SPGS Michael Steinera, šefa Koordinacionog centra u Beogradu, Nebojše Čovića i tada predsednika SRJ Vojislava Koštunice. Njihov sporazum je doveo do sistematskog učvršćivanja vlasti UNMIK-ovih / kosovskih institucija širom Kosova. Danas, posleratni vakum vlasti je popunjen UNMIK policijom i Službom kosovske policije.

Preostali elementi paralelnog pravnog sistema su:

Policija: vrši učvršćivanje vlasti UNMIK-a i multietničke Službe kosovske policije širom teritorije za koju je nadležna. Ovaj zadatak se već dosta dobro obavlja. Multietnička policija već patrolira na etnički pomešanim delovima Severne Mitroivce, kao što su *Mikronaselje* i *Bošnjačka Mahala*.

Pravosudje: vrši ukidanje paralelnih sudova širom severnog Kosova, uključujući i "okružni" sud koji se vratio iz progonstva iz Kraljeva (Srbija), kao i paralelnih opštinskih i sudova za prekršaje. Ovo je mnogo lakše učiniti danas nego što je to bilo pre dve godine. Bez srpske policije na terenu koja pomaže izvršenje, sudovi i inspeksijske službe koje UNMIK ne priznaje su marginalizovane. Broj Srba koji koriste UNMIK-ov / kosovski pravosudni sistem se naglo povećao u poslednje vreme, usled neophodnosti efektivnog izvršenja. Paralelni srpski sudovi ne vode više krivične postupke.

Administrativni inspektorati: većina njih je već nestala ili postala neaktivna zbog toga što nemaju sposobnost izvršenja, uključujući i inspektorate za trgovinu, rad i prostorno planiranje. Ovo sada može biti formalizovano.

⁶ Okruzi su regionalne kancelarije centralne srpske vlasti koji su ukinuti na posleranom Kosovu. Njihovo ukidanje je takodje izvršeno u Srbiji, kao deo šire administrativne reforme.

Okrug: u Srbiji reč *okrug* se koristi za skup inspeksijskih službi raznih centralnih ministarstava. Bez te funkcije *okrug* u Mitrovici se ne razlikuje od Koordinacionog centra, koji radi kao kanal za srpsku finansijsku pomoć Kosovu. Ovo spajanje može biti formalizovano, a okrug potpuno raspušten.

*Pregled UNMIK-ovih sudskih postupaka u Mitrovici gde su Srbi uključeni*⁷

	2000	2001	2002	2003 ⁸
Prekršajni postupci	117	328	671	964
Gradjanske parnice	14	38	69	101
Postupci nasledstva (Opštinski sud Mitrovica)	8	21	43	87
Krivični postupci (Okružni sud)	29	27	78	122

Saglasnost u vezi ovih pitanja zahteva veliki napor oko rasčišćavanja i jačanja institucija severnog Kosova. Uvek će biti problema za koje se traži kasnije rešavanje na višem nivou, posebno budućnost zdravstvene nege i mitrovačke bolnice. Medjutim, napredak ka normalizaciji u Mitrovici ne sme da čeka okončanje svih ovih problema. U stvari, ukoliko dodje do političkog rešenja za Mitrovicu, preostala pitanja postaju tehničke i administrativne prirode i biće ih moguće lakše rešiti.

Medjutim, ključni paket rešenja bi bio medjusobno priznanje da srpska vlada mora da odigra legitimnu i zaista veoma važnu ulogu kao *strateški donator*. Zaista, od velikog interesa za kosovsku vladu je da utvrdi načine na koje se srpska podrška visokom školstvu i zdravstvenoj negi u mitrovačkom regionu može nastaviti, na dobrobit svih zajednica. Preobražaj od paralelne vlasti u donatora je već dobrim delom uznapredovala, tako da je Koordinacioni centar aktivno uključen u delu razvojne inicijative na severnom Kosovu. Okončanje ovog preobražaja bi bilo preduslov za prenos vlasti na opštinu Zvečan-Severna Mitrovica.

iv) *Privredna razvojna strategija za Mitrovicu i Zvečan*

Zvečan i Mitrovica su deo iste privredne oblasti i suočavaju se sa sličnim privrednim problemima. Njihove sudbine su ispreplatane, počev od činjenice da je direkcija Trepče u Zvečanu, a da se mnogi članovi rukovodnog osoblja i inženjeri, neophodni za startovanje bilo kojeg dela preduzeća nalaze na obe strane reke Ibar. Nema smisla forsirati separatne razvojne strategije.

Elementi kredibilne privredne razvojne strategije za mitrovački region su razmatrani veoma sveobuhvatno u Wilton Parku, a biće detaljno preispitani u narednom ESI dokumentu. U Wilton Parku se došlo do sporazuma da se strategija može zasnovati za sledeća tri glavna elementa:

- a) Utvrđivanje koji delovi kompleksa Trepča imaju komercijalnu budućnost i podrška naporima sadašnjem (multietničkom) rukovodstvu da ih oživi;

⁷ Izvor: Okružni sud u Mitrovici, Opštinski sud Mitrovica, Sud za prekršaje Mitrovica. Delomično sopstvena kalkulacija.

⁸ Podaci do 20. oktobra 2003. godine za gradjanske parnice, do 15. decembra za postupke nasledstva i do 12. decembra za krivične postupke.

- b) preobražaj finansijske pomoći, koju Mitrovica dobija od kosovskog i srpskog budžeta, od potrošnje u javne investicije, kako bi se ista osposobila za uvećano ko-finansiranje od međunarodnih donatora; i
- c) stvaranje temelja za Mitrovicu kao centra kvalitetnog visokog obrazovanja za region.

Takodje postoji očigledna potreba za investicijama da bi se održala i razvila osnovna infrastruktura i finansiralo čišćenje okoline.

Jasna i obostrana vizija za razvoj Mitrovice i Zvečana će stvoriti okvir u koji će privatni sektor sigurnije investirati i proširiti zapošljavanje. Razvoj privatnog sektora će za uzvrat umanjiti zavisnost Mitrovice od javnih budžeta.

Takodje je jasno da post-industrijska Mitrovica nije u poziciji da finansira razvojne inicijative samo iz sopstvenih izvora. Mitrovica stoga mora nastaviti da privlači spoljašnju pomoć. Rešavanje posleratnih anomalija u Mitrovici će dati donatorima poverenje da prebace sredstva iz bezbednosnih mera u investicije i razvoj. Međunarodni donatori mogu takodje učiniti mnogo u stvaranju inicijative za kooperaciju – na primer preuzimanjem projekata kojima je potrebno ko-finansiranje iz oba budžeta, pristinskog i beogradskog, čime bi se pomoglo dvema opštinama da formiraju zajedničku strukturu za finansijsko privrednu saradnju.

Zaključak

Od 1999. godine Mitrovica je bila samo ulog u većoj političkoj igri, uhvaćena između dve strane podjednako opredeljene da ne ustupe ni pedalj *teritorije* onoj drugoj. Ali, istovremeno Mitrovica predstavlja zajednicu gde se realan *narod* sreće sa teškim privrednim i društvenim krizama. Fundamentalno pitanje za sve one koji pokušavaju da razreše mitrovački težak problem je: šta je preče – narod ili teritorija?

Ovaj predlog nastoji da nadvlada logiku nerešenog rezultata teritorijalnog konflikta koji drži Mitrovicu podeljenom u poslednjim godinama. On nudi paket rešenja koja odgovaraju realnim potrebama Mitrovice i njenom stanovništvu. Verujemo da se rešenje za Mitrovicu može pojaviti samo iz same Mitrovice. Kao što je to jedan od albanskih političara istakao u Wilton Parku: “ne možemo čekati na internacionalce, ne možemo čekati na druge nivoe. Popravljanje situacije u Mitrovici zavisi od nas.”

Ko će biti stranke sporazuma koji je ovime predviđen? Čitiri su ključna institucionalna faktora čija saglasnost je ovde potrebna: izabrana opštinska administracija, koja trenutno upravlja Južnom Mitrovicom; izabrana administracija u Zvečanu; UN administracija u Severnoj Mitrovici; i kosovska vlada. Bilo bi takodje važno imati podršku Kosovskog koordinacionog centra u Beogradu.

Izazov za Mitrovicu i Zvečan i njihove političke predstavnike je da pronadju način da realizuju spoljašnju pomoć, dok je još na raspolaganju i privuku realne investicije putem kredibilne razvojne strategije. Da bi učinili ovo, lokalni političari moraju poslati dramatičan signal spoljnjem svetu. Oni moraju pokazati da se za rešavanje mitrovačkih nerešenih političkih problema mogu pronaći originalna domaća rešenja. A to moraju uraditi brzo, pre nego što se izgubi pažnja svetske javnosti.